

Advokatas Tomas Bairašauskas, WINT Law Firm asocijuotas partneris

Lietuvos Respublikos Seimas artimiausiu metu priims Juridinių asmenų nemokumo įstatymą (toliau - JANĮ), kuris nuo 2020 metų sausio 1 d. reglamentuos juridinių asmenų bankroto bei restruktūrizavimo procedūras. Įstatymu po daugelio metų reformuojama bendrovių nemokumo sistema.

Verslui nuo šiol svarbu suprasti bei įsivertinti, kokios jam rizikos kils po JANĮ įsigaliojimo, taip pat kokios atsivers ir galimybės, susidūrus su finansiniais sunkumais.

Pelno neuždirbančioms įmonėms bus lengviau iškelti bankroto bylas

Įsigaliojus JANĮ nemokiomis bus pripažįstamos įmonės, kurios laiku negali vykdyti turtinių prievolių arba įmonės įsipareigojimai viršija jos turto vertę.

Naujajame nemokumo apibrėžime nenurodomi nei pradelstų įsipareigojimų vertė, nei jų santykis, lyginant su įmonių turtu ar jų veikla. Taigi, iš esmės nustatomas reikalavimas Lietuvos įmonėms veikti tik pelningai, o neigiami rezultatai, net ir laikini, gali kelti bankroto bylos riziką.

Verslui suprantama, kad kiekvienoje įmonėje egzistuoja įmonės veiklos rezultatų svyravimai ir nuostolingi laikotarpiai nėra tokie jau reti. Ypač didelė rizika dėl naujojo reguliavimo kyla statybų, nekilnojamojo turto vystymo sektoriaus bei kitoms projektiniais pagrindais veikiančioms įmonėms, besiskolinančioms įmonėms, taip pat pradedantiems verslą asmenims. Taigi tokios įmonės nuolat balansuos ant nemokumo ribos.

Kol teismai nesuformuos aiškesnių kriterijų bei neišaiškins naujojo įstatymo taikymo sprendžiant, ar įmonė yra nemoki, verslas liks rizikos zonoje. Teismų praktika susiformuos mažiausiai per 1-2 metus, tad per tą laiką įmanomi atvejai, kai įmonės gali nukentėti nuo piktnaudžiaujančių kreditorių.

Įstatymas nutolsta nuo ES nubrėžtų principų

ES Restruktūrizavimo direktyva ir Europos Komisijos rekomendacijos dėl naujo požiūrio į verslo žlugimą ir nemokumą finansinių sunkumų patiriančio verslo restruktūrizavimą įvardina prioritetu ir siekia išvengti bankroto. Taip siekiama sudaryti galimybes verslui įveikti sunkumus, atsikurti ir išsaugoti darbo vietas.

Tokius pat tikslus kelia ir UNCITRAL Nemokumo teisės teisėkūros gairės. Jose teigiama, kad nemokumo teisė turi nubrėžti gaires teismams dėl nemokumo inicijavimo tam, kad būtų

išvengta priešlaikinio bankroto.

Tuo tarpu naujajame įstatyme įtvirtinta nemokumo sąvoka supaprastina bankroto iškėlimą – galimybės įmonėms iškelti bankrotą bus tik didesnės, bankroto bylų skaičius teismuose didės, darbuotojai praras darbo vietas.

Nauji instrumentai, padėsiantys subalansuoti savo veiklą ir išvengti nemokumo

JANĮ suteikia verslui naujus instrumentus, kurie skirti padėti finansinių sunkumų turinčioms įmonėms subalansuoti savo veiklą ir taip išvengti nemokumo.

Pirma, inicijuojant įmonės restruktūrizavimo ar bankroto procedūras, skolininkas ir kreditorius turi siekti sudaryti susitarimą dėl pagalbos, kuriuo kreditorius suteiktų skolininkui pagalbą jo problemoms spręsti, pvz., atidėti skolų mokėjimo terminus, atsisakyti dalies reikalavimų ar palengvinti vykdomą išieškojimą. Toks susitarimas turi būti sudarytas per laikotarpį nuo 2 savaičių iki 1 mėnesio. Derybų dėl susitarimo metu bus negalima išieškoti skolų.

Įdomu tai, kad Restruktūrizavimo direktyvoje nurodyta, jog prevencinio restruktūrizavimo procesas, kas JANĮ prasme yra susitarimo sudarymas, turėtų būti veiksmingas. Direktyva pabrėžia, jog teismai laikinąsias apsaugos priemones, draudžiančias inicijuoti išieškojimus ar kelti bankroto bylą, galėtų taikyti net iki keturių mėnesių ar vienerių metų, tuo metu skolininkui toliau vykdant verslą.

Taigi, JANĮ nustatytas laikotarpis gerokai per trumpas. Vieno mėnesio tikrai nepakanka pasiekti kreditoriaus ir skolininko interesus atitinkančiam susitarimui, ypač atsižvelgiant, kad bendrovės veiklos bei išipareigojimų restruktūrizavimas yra sudėtingas klausimas, reikalaujantis tiek esmingų pokyčių skolininko veikloje, tiek realių galimybių įtikinti kreditorių, kad jo skolos bus padengtos.

Antra, įmonei restruktūrizavimo bylą galės siekti iškelti ne tik pati bendrovė, bet ir kreditorius. Tokia galimybė leidžia kreditoriui tikėtis, kad įmonė gaus restruktūrizavimo suteikiamą apsaugą nuo kitų kreditorių vykdomų išieškojimų, vykdys veiklą bei kreditorius atgaus daugiau lėšų, nei įmonės bankroto atveju.

Visgi, neaišku, ar toks procesas bus perspektyvus – restruktūrizavimas, visų pirma, yra susitarimas tarp skolininko ir kreditorių, tikint sėkminga įmonės veikla. Jei įmonė bus nemoki, ar nenorės restruktūrizuotis, kreditoriaus iniciatyva bus pasmerkta žlugti.

Trečia, įmonei, kuriai jau iškelta bankroto byla, galės būti iškeliama restruktūrizavimo byla,

taip užtikrinant jos veiklos atnaujinimą. Be abejo, šiuo scenarijumi kreditoriai turės gauti didesnę naudą, nei įmonės bankroto atveju. Toks reguliavimas puikiai atitinka Restruktūrizavimo direktyvos idėją.

Ketvirta, kreditoriai restruktūrizavimo procese bus skatinami suteikti finansavimą skolininkei, finansavimą apsaugant tuo atveju, jei įmonė bankrutuotų, per pirmą kreditorių reikalavimų tenkinimo eilę, taip pat saugant nuo galimybės tokį finansavimą ginčyti, išskyrus jei jis suteiktas pažeidžiant įstatymus ar apgaule.

Bankroto procesai vyks greičiau bei pigiau

Dar 2014 m. lapkričio 25 d. Valstybinio audito ataskaitoje konstatuota, kad Lietuvoje bankrotai vyksta per ilgai.

Naujas įstatymas numato visą eilę svertų, kurie turėtų skatinti bankroto procedūras vykdyti operatyviai bei ekonomiškai.

Visų pirma, bankroto procedūroms užbaigti po įmonės pripažinimo bankrutavusia numatomas vienerių metų terminas, su galimybe jį tęsti. Bankroto administratoriai privalės parengti ir pristatyti kreditoriams bankroto proceso planą, kuriame turės būti numatyti visi bankroto proceso veiksmai, jų terminai, turto realizavimas, planuojamos gauti pajamos bei jų paskirstymas kreditoriams, bankroto trukmė. Dalis atlyginimo bankroto administratoriui taip pat priklausys už bankroto proceso rezultatus, kas skatins kuo greičiau ir efektyviau, stengiantis kuo didesnės grąžos kreditoriams, vykdyti ir užbaigti bankroto procedūras.

Antra, įstatyme numatytas visos įmonės verslo kaip turtinio vieneto pardavimas. Toks bankrutuojančios įmonės turto pardavimo būdas turėtų padidinti turto išigijimo patrauklumą ir leisti suinteresuotiems asmenims įsigyti visą verslą iš karto.

Trečia, įstatyme yra įtvirtinama nuostata, leidžianti įkaito turėtojui iki sprendimo dėl įmonės likvidavimo priėmimo savo žinion perimti įkeistą turtą, kas suteiks daugiau galimybių įkaito turėtojui užtikrinti savo teises.

Bendrovių bankrotuose taikos sutartį sudaryti bus sudėtingiau. Taip pat keičiasi kreditorių reikalavimų tenkinimo eilė

Įstatyme grįžtama prie reikalavimo, kad taikos sutarčiai bankroto procese turi pritarti visi kreditoriai, o ne 2/3 jų. Toks reikalavimas tik apsunkina ir padaro mažiau realistišką galimybę sudaryti taikos sutartį ir baigti bankroto procedūras, kadangi net nedidelį reikalavimą turintis ir nieko nelemiantis kreditorius gali sustabdyti visą perspektyvą

procesą.

Išigaliojus naujam įstatymui keisis ir kreditorių reikalavimų tenkinimo bankroto procedūrose eilės. Bendrovių restruktūrizavimui finansavimą suteikę kreditoriai tenkins savo reikalavimus lygiomis teisėmis su buvusiais įmonių darbuotojais, mokesčių institucijomis ir kreditoriais, kylančiais iš bankrutuojančios bendrovės ūkinės-komercinės veiklos. Toks pakeitimas ypatingai neigiamai palies buvusių įmonių darbuotojų teises, kurių reikalavimai šiuo metu yra tenkinami pirma eile. Dažnu atveju vienintele darbuotojų reikalavimo tenkinimo galimybe liks tik Garantinio fondo išmokos.

Iš priimtojo JANĮ galima daryti tokią išvadą, kad naujas reguliavimas yra pakankamai prieštaringas: viena vertus, įstatymas nukreipia Lietuvos įmonių ateitį restruktūrizavimo siekiamybės link, kita vertus, palengvina įmonėms iškelti bankroto bylas. Nemokumo reforma turi trūkumų ir ateityje turės būti tobulinama. Visgi, nauji iššūkiai bei galimybės palies Lietuvos verslą jau netrukus.

